

Szocio- lingvisztikai alapismeretek

1. Félreértések és tévedések a szociolingvisztika értelmezésében

Mi NEM szociolingvisztika?

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM* egy felsőbb nyelvi szintet vizsgáló nyelvtudományi terület

szociolingvisztika

szövegtan

stilisztika

mondattan

szótan

hangtan

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM* a nyelv rétegződését vizsgáló nyelvtudományi terület

NEM:

Irodalmi nyelv

Köznyelv

Népnyelv

Rétegnyelvek: Irodalmi nyelv

Köznyelv

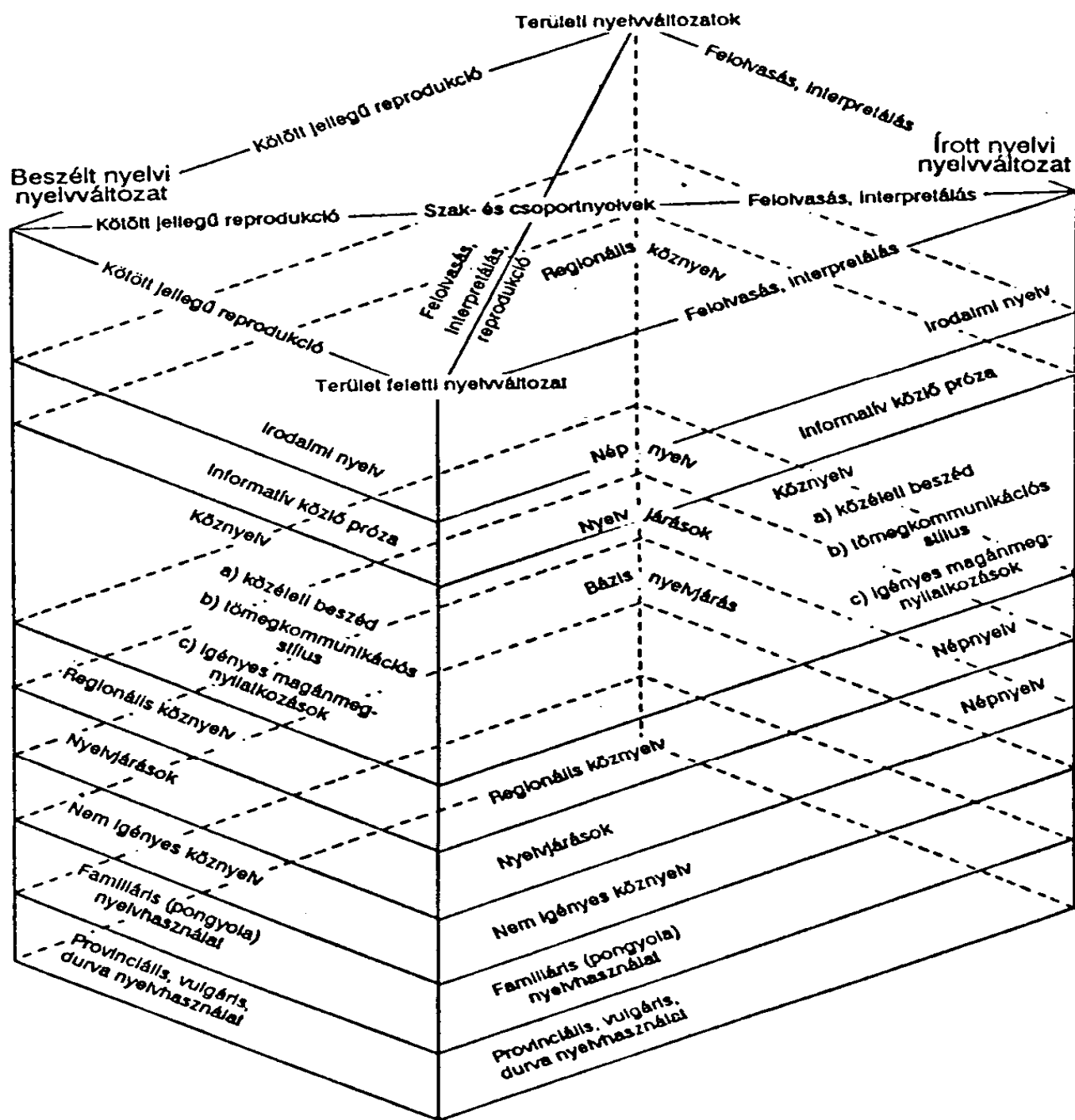
Nyelvjárások

Csoportnyelvek

Magyar nemzeti nyelv

Irodalmi nyelv		Köznyelv		Népnyelv	
Beszélt	Írott	Beszélt	Írott	Beszélt	Írott
szónoki beszéd, népköltészet stb. nyelve	líra, próza, dráma stb. nyelve	nyilvános szereplés, tudomány, tanítás, (városi) társalgás nyelve, hivatali nyelv, szaknyelvek, tolvajnyelv, dajkanyelv stb.	tudományos nyelv ismeretterjesztés, sajtótermékek nyelve, hivatali nyelv, szaknyelvek stb.	nyelvjárástípusok	nyelvjárásban írt levelek, népi feljegyzések, paraszti önéletrajzok, kéziratos énekeskönyvek, kalendáriumszerű feljegyzések, gyógyító könyvek stb. nyelve

		Nyelvhasználati szintek (stíluszintek)		
Belső nyelvtípusok	Köznyelv	Művészi nyelvhasználati szint (művészi stíluszint)	Írott	1
			Beszélt	
		Muveltebb köznyelvi stíluszint	Írott	2
			Beszélt	
		Általános köznyelvi stíluszint	Beszélt	3
		Írott		
		Kevésbé igényes köznyelvi stíluszint	Beszélt	4
		Írott		
		Igénytelen köznyelvi stíluszint	Beszélt	5
			Írott	
Nyelvjárások	Belső nyelvi altípusok	Választékosabb nyelvhasználati szint	Beszélt	6
			Írott	
		Közönséges (családias) nyelvhasználati szint	Beszélt	7
			Írott	

a nemzeti nyelv

(igényes írott nyelv)

igényes
köznyelv

szaknyelvek

publicisztika

ifjúsági ny.
zsargon

családi nyh.
argó

„réteg- és csoportnyelvek”

„regionális köznyelviség”

nyelvjárások

1

2

3

4

5

6

7

8

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM* a
nonsztenderd nyelvváltozatok
vizsgálata

NEM:

Szlang

Szaknyelvek

Csoportnyelvek vizsgálata

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM*
interdiszciplináris („kötőjeles”)
nyelvészet — legalábbis abban az
értelemben nem, ahogy a hagyományos
nyelvészet ezt elképzeli

NEM:

Nyelvészet + Szociológia = Szociolingvisztika

Szociológia + Nyelvészet = Nyelvszociológia

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM társadalmi nyelvészet* — legalábbis abban az értelemben nem, ahogy a hagyományos nyelvészet ezt elképzeli

„A *szociolingvisztika* a nyelvhasználat és a **társadalom**, a nyelvi és a **társadalmi** struktúra közötti kölcsönös kapcsolatot kutatja. Tárgya a nyelvhasználat, tehát egy nyelvi-**társadalmi** cselekvés a maga **társadalmi** összefüggésrendszerében, a **társadalmi** tényezőktől való meghatározottságában. Feladata a nyelvi és a **társadalmi** szerkezet rendszerszerű kovarianciájának a magyarázata, célja pedig a nyelvhasználat és a **társadalom** közötti kapcsolat és egymásrahatás természetének, illetőleg az emberi nyelv természetének a jobb megismerése. Elméleti kiindulópontja az a föltételezés, hogy a **társadalmi** szerkezet és a **társadalmi** viselkedés irányítja a nyelvhasználatot, illetőleg hogy a nyelvhasználat is befolyásolja amazokat. (...) A szociolingvisztikai szemléletmód szerint a nyelvészeti hipotéziseknek és elméleteknek elsősorban a mindenkori elsődleges (vernakuláris) nyelvváltozatok (...) megfigyelésén és elemzésén kell alapulniuk, tehát annak vizsgálatán, hogyan használják legjobban birtokolt nyelvváltozatukat a beszélők mindennapos **társadalmi** közegükben, illetőleg spontán beszédükben.” (Kiss Jenő 1995: 14)

1. Félreértések és tévedések...

A szociolingvisztika *NEM társadalmi nyelvészet*, mert

társadalmi $\neq$ társas

1. Félreértések és tévedések...

társadalmi $\neq$ társas

Társas	Társadalmi
genetikusan öröklődik	tanult
kiscsoport	nagycsoport
a <i>Homo sapiens</i> -szel egyidős (korábbi <i>Homo</i> -knál is megvan)	pár ezer éve jelent meg (nagyjából a letelepült mezőgazdasággal)

1. Félreértések és tévedések...

társadalmi $\neq$ társas

társas

társadalmi

közösség (kiscsoport)

nagycsoport

1. Félreértések és tévedések...

társadalmi $\neq$ társas

szociolingvisztika $\neq$ társadalmi nyelvészet

szociolingvisztika = **társasnyelvészet**

(ennek a „társasságnak” nemcsak emberi (az emberi nyelvből következő), hanem **nyelvfilozófiai**, **tudományfilozófiai okai** is vannak — erről majd máskor)

1. Félreértések és tévedések...

A hagyományos nyelvészet — tévesen! — a nyelvközösségből kiragadott (= nem társas) *egyén* nyelvét vizsgálja, mely nyelv a közösségtől függetlenül (abszolút módon) létezik szerinte.

„A nyelvelmélet elsődlegesen egy teljesen homogén beszélőközösség ideális **beszélőjével-hallgatójával** foglalkozik, **aki** tökéletesen tudja nyelvét, és **akit** nem befolyásolnak olyan grammatikai szempontból érdektelen körülmények, mint az emlékezet korlátai, kihagyásai, a figyelem és az érdeklődés elterelődése és a hibák”
(Noam Chomsky 1965: 3–4)

1. Félreértések és tévedések...

magyarszociolingvisztika
≠ magyar szociolingvisztika

magyarnyelvészet / anyanyelvészet

- áltudomány
- nyelvművelő (előíró) szemlélet
- a magyar nyelv szeretetének kifejezése és terjesztése

1. Félreértések és tévedések...

1. Félreértések és tévedések...

- áltudomány
- nyelvművelő (előíró) szemlélet
- a magyar nyelv szeretetének kifejezése és terjesztése
- „kutatási” tárgya okán értékes
- a magyar nyelv ápolása (vö. *kert*, *betegség* metafora)
- érzelmi viszonyulás
- nem kell tanulni (itt a madár egyben ornitológus is)